

Колісник Віктор Павлович
суддя Конституційного Суду України,
д.ю.н., професор

ПЕРЕГЛЯД ЮРИДИЧНИХ ПОЗИЦІЙ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ ТА КОНСТИТУЦІЙНА ДОКТРИНА

Існують різні підходи до розуміння наукової доктрини. Згідно з першим підходом йдеться про розуміння доктрини як внутрішньо узгодженої концепції чи теорії, розробленої науковцями, щодо певного конституційно-правового явища, певного феномену чи інституту (доктрина народовладдя, доктрина поділу влади, доктрина верховенства права, доктрина конституційного ладу). Другий підхід, запропонований Д. Жалімасом, пов'язаний з усталеним баченням певного явища, певного феномену, сформованим органом конституційної юрисдикції. У такому випадку йдеться про офіційну конституційну доктрину, яку наприклад сформував Конституційний Суд Литви.

В Україні про офіційну конституційну доктрину говорити передчасно, оскільки якогось цілісного та внутрішньо узгодженого і окресленого як відносно завершене й усталене бачення щодо певного конституційно-правового явища Конституційний Суд ще не сформував.

Зазначивши в Законі про можливість перегляду юридичної позиції, сформованої Конституційним Судом України (частина друга статті 92), законодавець фактично визнав на офіційному рівні реальний стан речей, згідно з яким жодна з юридичних позицій та жодний з підходів, запропонованих конституційними суддями раніше у рішеннях Суду при вирішенні низки споріднених та взаємопов'язаних за предметом справ або щодо однієї проблеми навряд чи можуть вважатися усталеними та остаточними, навряд чи можуть стати беззаперечними аксіомами. Про це свідчать численні та тривалі дискусії, які постійно виникають на засіданнях Суду, його сенатів, колегій і комісій, а також на конференціях та інших наукових заходах за участі конституційних суддів. Відсутність єдності у підходах і баченні науковцями сутності та змісту певних конституційно-правових явищ спричиняє й різні підходи суддів навіть до тих із них, що уже були неодноразово артикульовані та обговорені (зокрема й на засіданнях Суду).

Усталене та загально визнане визначення верховенства права, запропоноване Конститу-

ційним Судом у рішенні № 15 від 2.11.2004 року, як «панування права в суспільстві», знову піддається сумніву як таке, що не відображає сутність цього складного феномену.

Так само неодноразово піддавалася сумніву концепція так званого «дружнього ставлення до міжнародного права» (причому не лише на конференціях, але й на засіданнях КСУ).

Науковці і політики у боргу перед українським суспільством також і у зв'язку з недолугими спробами вкотре здійснити судово-правову реформу. Вчені недопрацювали, а політики не довели її до логічного завершення. А в основі усіх цих неодноразових спроб запровадити неупереджене й справедливе судочинство — відсутність зрозумілої, збалансованої та всебічно продуманої доктрини судово-правового реформування. В Україні було кілька спроб реформувати судову владу та судочинство (1992, 2001, 2010, 2016), написано й переписано багато правильних тез, приписів, положень, але суди так само часто демонструють інертність, непрофесіоналізм і безпринципність.

До цього часу судді Конституційного Суду зовсім по-різному розуміють доктрину «конституційного ладу», змішуючи цей феномен з його «засадами». Віднесення до складових елементів конституційного ладу також і його засад нерідко призводить до того, що розмежування між цими двома взаємопов'язаними категоріями є недостатньо чітким, недостатньо зрозумілим і недостатньо виразним, що тягне за собою досить своєрідне, таке собі спрощене, «схематичне» й занадто «формалізоване» уявлення про конституційний лад та призводить до суто механічного віднесення до складових елементів конституційного ладу і «символів», і «столиці», і «землі», і «мови» тощо.

Багато років поспіль залишається недостатньою розробленою і вченими, і конституційними суддями доктрина «національної безпеки» та концепція «територіальної цілісності» саме в аспекті конституційно-правових засобів їх забезпечення. Численні конференції та інші наукові заходи, а також видані за їх підсумками монографії та збірки наукових статей виявилися марними та невitreбуваними у той період, коли в Україні навесні 2014 року було створено штучно організований «хаос», і перед українським суспільством як реальна загроза постала проблема втрати частини своєї території, а політики, військові, правознавці та науковці виявили як мінімум безпорадність та розгубленість.

На формування сучасних конституційних доктрин має позитивно вплинути співпраця між

конституційними суддями та науковою спільнотою й зокрема — з членами Науково-консультативної ради Конституційного Суду України. Однак викликає занепокоєння у цьому контексті зовсім різне бачення конституційних суддів і можливостей наукового забезпечення конституційно-судових проваджень, і ролі членів Науково-консультативної ради. До прикладу, дехто з суддів вважає, що за підсумками року слід начебто провести таку собі «ревізію» складу цієї ради й вилучити з її складу тих, хто не надав жодного висновку для Конституційного Суду України протягом звітнього періоду. Але ж члени Ради так само не можуть і не зобов'язані надавати висновки для Конституційного Суду України, як і сам Суд не може ініціювати розгляд певного питання чи проблеми до того часу, доки до нього не звернеться належний суб'єкт.

Колода Катерина Володимирівна
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
студентка, факультет адвокатури,
2 курс, 8 група

ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Проблема біпатризму (подвійного громадянства) є досить суперечливою, актуальною та широко обговорюваною протягом багатьох років. Проте ми з впевненістю можемо сказати, що вона досі є не вирішеною.

Згідно зі статтею 4 Конституції України «в Україні існує єдине громадянство». Розкриття змісту цього поняття ми знаходимо в п. 1 ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про громадянство України» від 25.08.2019. Зокрема «єдине громадянство» розглядається у двох аспектах: перший визначає, що не є можливим отримання громадянства адміністративно-територіальних одиниць України, тобто людина не може стати громадянином окремої області, міста Києва чи Севастополя, Автономної Республіки Крим; другий зазначає можливість наявності в людини одночасно двох або більше громадянств, проте з певним уточненням. В цій же статті вказується, що «якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави

або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України». Офіційного існування інституту множинного громадянства в Україні на даний момент немає.

В юриспруденції визначають як позитивні, так і негативні риси подвійного громадянства. До позитивних відносять:

- 1) сприяння розвитку інтеграції;
- 2) підтримка близьких відносин між родичами, адже багато людей виїхали за кордон;
- 3) залучення українців, які мають громадянство інших держав на роботу саме в Україні;
- 4) підвищення фінансових та економічних можливостей людей;
- 5) покращення відносин з іншими країнами;
- 6) уникнення переслідування за релігійними та політичними мотивами;
- 7) поширення свободи підприємництва й інвестицій та інші.

До негативних рис подвійного громадянства відносять:

- 1) зменшує міцність юридичного зв'язку між громадянином і певною державою;
- 2) особа повинна нести військову та державну службу, сплачувати податки одночасно в двох (чи більше) державах, в залежності від того громадянином скількох країн вона вважається;
- 3) відсутність достатньої кількості міжнародно-правових актів, що регулювали б весь спектр питань, пов'язаних із подвійним громадянством;
- 4) неможливість повною мірою реалізувати весь спектр свого правового статусу;
- 5) у тих країнах, громадянином яких є особа, можуть відрізнитися певні норми законодавства і це призводить до того, що людині потрібно буде робити вибір: закон якої країни їй порушувати або якими діями краще уникнути порушення цих норм;
- 6) послаблення дипломатичного захисту особи і так далі.

16 березня 2017 у ВРУ було зареєстровано проект Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» (законопроект 6175). У частині 5 цього документа вказується, що «громадянин України, що добровільно набув громадянство іншої держави, вважається таким, що виявив намір змінити громадянство та надав згоду на припинення громадянства України». Зазначене положення повинно було змінити частину 1 ст. 19 ЗУ «Про громадянство України». Також у цьому законопроекті зазначається, що особа, яка уже набула громадянства України, і подала декла-